

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА І МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА – МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

УДК 378.124

БАГАТОАСПЕКТНА РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Тетяна Клосінська

*Інститут вузівського навчання – Опольський університет
вул. Олеська, 48, 45-052 Ополь, Польща
e-mail: klostat@uni.opole.pl*

Виняткового значення набуває навчання, а також професійне удосконалення вчителів усіх рівнів навчання, котрі повинні організовувати дидактично-виховний процес відповідно до сучасних принципів теорії і педагогічної практики. Власне у цьому ефективність змін і реформа освіти. Учитель повинен бути провідником, фасилітатором, сприяючи розвитку своїх учнів.

Ключові слова: фасилітатор, учитель-провідник, учитель-спостерігач, учитель-творець, учитель-організатор, учитель-партнер.

Треба змінювати спосіб, яким вчиться світ.
Г. Дриден, Дж. Вос

Важливу роль відіграє підхід для готування таких кадрів учителів, котрі могли би розуміти необхідність неперервного підготування та застосування у процесі навчання, без зайвих опорів, відповідних винахідок інформаційної технології.

Навчання та удосконалення вчителів – це є навчання того, що у них людське. Власне тому воно є найбільш вартісне.

З огляду на це виняткового значення набуває навчання, а також професійне удосконалення вчителів усіх рівнів навчання, котрі повинні організовувати дидактично-виховний процес відповідно до сучасних принципів теорії і педагогічної практики. Власне у цьому ефективність змін та реформи освіти.

Сьогодні роль учителя зумовлює створення умов, що дають можливість самостійно здобувати знання завдяки розвитку та спричиненню особистісної активності навчання учня. Учитель повинен бути провідником, фасилітатором, котрий сприяє розвитку своїх учнів.

Нова парадигма освіти, в основі якого лежить запровадження реформи, детермінує зміни у процесі навчання та виховання, зумовлюючи необхідність зміни функціонування тих, котрі вчать, та тих, хто навчає (Szempruch, 2001). Приймається, що:

- учіння є активним суспільним процесом, в якому учасники повинні разом співпрацювати, тісніше, ніж досі;
- учіння є активним розумовим процесом, в якому найбільш вартісними стають уміння критичного та творчого задуму;
- учень повинен бути не тільки активним, а й самостійним ініціатором процесу учіння;
- учні можуть вчитися взаємно один від одного та відчувати потребу учіння;
- учні люблять працювати у групі, а також вони вчать у спільній роботі;
- у сприятливих умовах, що виникають головно з досвіду, учні можуть стати відповідальними за розвиток власних умінь цього учіння.

Ці положення зумовлюють новий погляд щодо ролі учителя у дидактично-виховному процесі та багатоаспектний характер цієї ролі. Підготовка студентів – майбутніх учителів – до виконання цієї ролі повинна починатися від теоретичного обґрунтування та усвідомлення.

Досліджено розуміння ролі, яку виконує учитель з метою інтеграції елементарного навчання, а також рівень свідомості студентів відносно ролі, яку виконує учитель у сфері діяльності цього навчання. Дослідженням охоплено 207 студентів останніх курсів елементарного навчання.

Серед найчастіше названих ролей вчителя елементарного навчання – роль **провідника**. Роль провідника назвали всі досліджувані студенти. Цю роль вони ототожнювали головно з переказом знання, що впливає з виконуваної інформативної функції. Однак роль провідника не повинна означати “ведення учня за ручку”, а, навпаки, повинна бути вказівкою способів, як учень повинен собі дати раду в мінливій дійсності. Такий учитель повинен знати, що він не перекаже цілковитого знання про світ, тому він повинен показати учневі можливості самостійного пошуку та використання із сучасних засобів переказу. Тоді вчитель-провідник стає організатором інформаційного середовища. Така роль є особливо важлива у період неповсякденної революції у процесі навчання.

Інша суттєва роль учителя елементарного навчання – роль **спостерігача**. Цю роль зазначили 74,3% студентів. Роль спостерігача асоціюється з процесом педагогічного діагнозу, а також з контролем та оцінкою учнів. Зважаючи на те, що значний вплив учителя на учнів виникає не тільки з його авторитету, а також з уваги на спілкування вчителя з учнем,

особливе значення слід надавати спостереженню як способу діагностування елементарного рівня учня. Спостереження середовища, а також поведінки учня у школі та поза школою визначає відповідний стиль роботи вчителя відповідно до потреб та очікувань вихованця.

Підсумки неперервного спостереження учнів учителем є основою пропозиції та створення елементарного навчального сценарію. Треба створювати учням такі умови, що давали б змогу їм відчувати досвід, дію та переживання. Тут виявляється роль учителя-**організатора**. Про значення ролі вчителя-організатора зазначили 81,5% студентів. Зауважимо, що пропозиція та організація цікавих дидактичних занять сприяють удосконаленню розвитку умінь учнів та набуттю знань відповідно до їхніх очікувань. Учитель, що вважає своїм обов'язком добре виконати роль організатора, повинен діяти згідно з правилами уповноваження учнів у навчальному процесі (Puślecki, 2000). Відповідно до цих правил особа, котра навчається:

- вибирає запропоновані вчителем навчальні пропозиції;
- доповнює вчительські навчальні пропозиції;
- на власне бажання пропонує початок проведення занять, є співавтором теми уроку, а також співавтором мети та засобів форм організації уроку тощо;
- має право мати протилежну думку;
- самостійно вибирає партнера до спільного виконання завдання у школі;
- має необмежений доступ до дидактичних засобів у час виконання визначеного завдання у школі або в іншому місці навчання;
- цілком відповідає за свою поведінку та її результати.

Сучасний учитель повинен розглядати себе як джерело своєї поведінки, не повинен розуміти роль учителя як особу, котра виконує стандарти, які йому призначені. Вчитель не повинен спостерігати власної мети як предмет своєї інтенції, а світ навколо себе як шанс для своїх можливостей (Obuchowski, 1993). Зміни в навчанні засвідчують, що існує замовлення на особу суб'єктивної орієнтації, спрямованої на власний розвиток. У цьому контексті ми маємо на увазі вчителя як "аніматора навчального процесу, вчителя-інтелектуаліста, що виконує самостійний вибір, та вчителя, котрий є творцем особистого педагогічного знання і власного професійного образу" (Dylak, 1997). Про роль учителя-**творця** та вчителя-**інноватора** зазначили 83,9% досліджуваних. Цей показник хоча високий, але не задовольняє. З'ясування цієї ролі вчителя у майбутніх працівників цієї професії викликає сумнів її практичної реалізації у майбутньому. Сьогодні тільки творчий студент може стати творчим учителем, що своє знання безперервно поглиблюватиме та використовуватиме у роботі. Педагог творчого стилю

роботи зорієнтований на уважне прийняття очікувань учнів, що в практиці веде до партнерства у навчальному спілкуванні.

Роль учителя-партнера визначили 79,7% досліджуваних. Доброзичливе, сердечне, а передусім емпатичне спілкування з учнями стають основою атмосфери взаємної довіри. Ця проблема є особливо важливою на етапі елементарного початкового навчання.

Реформа навчання, а також новий погляд на роль учителя у дидактично-виховному процесі імплікують визначене завдання для творців програми педагогічного навчання вчителів, що стосується професійного розвитку в період навчання студентів у вищих навчальних закладах (Szempruch, 2001):

- самоосвіта особистості дослідника шкільної дійсності, власної практики, а також ставлення до учнів;
- формування навчальних методів, що регулюють власну вчительську практику, а також планування та організація дидактично-виховної роботи;
- відкритість на перетворення шкільної дійсності та власної дидактично-виховної роботи;
- дослідження власної роботи, документування та оцінення її;
- моніторинг та діагностування розвитку учнів;
- розвиток інтерперсональних умінь;
- взаємне створення з іншими учасниками культури школи та шкільного класу;
- особиста аксеологічна рефлексія та діалог у виборах і побудові вартості;
- селекціонування та відповідне використання різноманітних джерел інформації;
- будова власних освітніх ідеологій та відповідний добір методів навчання учнів.

Це широке коло професійних компетенцій слід прийняти як предмет багатоаспектного навчання студентів – майбутніх педагогів. А також удосконалення вчителів-практиків. Реалізація навчального процесу, ґрунтованого на розвитку цих умінь, дає змогу студентам простежити багатоаспектність ролей, які виконує вчитель, особливо на рівні елементарного навчання, і в майбутньому виконувати їх ефективно.

Процес навчання студентів не може, проте, бути оснований на керунково-інструментальній сфері. Студент, спрямований на відтворення готового знання, не думатиме ані про себе, ані про учнів як здібних до розвитку. Це не впливає на творчу особистість студентів, як і на вчителів та їхніх майбутніх учнів. Саме процес навчання, відкритий потребам, ініціативі студентів, сприятливий їхньому вибору альтернативних шляхів виконання

пізнавальних завдань, критичному аналізу педагогічних явищ і ситуацій, стимулює розвиток творчого мислення й активності майбутніх учителів, їхніх умінь організувати подібну діяльність учнів.

Отже, багатоаспектне навчання студентів передбачає формування у них професійних компетенцій, досвіду виконання різноманітних ролей діяльності педагога, завдяки яким він спроможний скеровувати учнів на самостійний пошук інформації й здобуття знань, самовдосконалення, спільну роботу в групі, відчуття відповідальності перед іншими за власне учіння.

VARIETY OF HIGHER SCHOOL FACULTY ROLES

Tetyana Klosins'ka

*Institute of Higher Education – Opole University
Oles'ka Str., 48, 45-052 Opole, Poland*

The training, and the professional development of prospective teachers at different levels of higher education who are capable of organizing instruction and learning in the terms of update theory and practice become very important. This aspect has a great impact on the effectiveness of education alternations and reforms. To encourage the students' development a teacher should perform variety of roles such as a facilitator, partner, organizer and etc.

Key words: facilitator, observer, creator, organizer, partner, counsellor.

Стаття надійшла до редколегії 17.03.2004
Прийнята до друку 30.11.2004